

Sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma

Fuček, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:386236>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-19**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Ana Fuček

**SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA I
FINANCIRANJE TERORIZMA**

ZAVRŠNI RAD

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet - Zagreb

Kolegij: Osobne financije

Mentor: Doc. dr. sc. Dajana Barbić

JMBAG: 0067486070

Zagreb, rujan 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Izvori podataka i metoda prikupljanja	1
1.3. Struktura rada.....	1
2. PRANJE NOVCA I FINANCIRANJE TERORIZMA.....	2
2.1. Pojmovno određenje pranja novca	2
2.2. Povijest pranja novca.....	3
2.3. Faze pranja novca.....	4
2.4. Metodologija pranja novca	6
2.4.1. Tipologija kod pravnih osoba	7
2.4.2. Tipologija kod fizičkih osoba	9
2.5. Financiranje terorizma	11
2.5.1. Izvori sredstava financiranja terorizma	11
2.5.2. Povezanost pranja novca i financiranja terorizma	13
3. ZAKONODAVNI OKVIR SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA	14
3.1. Osnove prevencije pranja novca	14
3.2. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma	15
3.3. Međunarodni propisi	17
4. SUSTAV SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA U REPUBLICI HRVATSKOJ	18
4.1. Uloga financijsko – obavještajnih jedinica	18
4.2. Ured za sprječavanje pranja novca.....	19
4.3. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga	24
4.4. Financijski inspektorat.....	25
4.5. Carinska uprava.....	26
5. ZAKLJUČAK	29
LITERATURA.....	31
POPIS SLIKA I GRAFIKONA.....	32

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet istraživanja ovog rada je pranje novca, odnosno postupak sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Pranje novca je proces kojim se želi zametnuti trag pravog izvora nezakonito stečenog novca, pri čemu se iskorištava financijski, a sve češće i nefinancijski sektor i struke. Pranje novca i financiranje terorizma svjetski su problemi, što ne poznaju državne granice te zahtijevaju globalno rješavanje. Cilj ovog rada je analizirati sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma te definiranje zakonodavnog okvira.

1.2. Izvori podataka i metoda prikupljanja

Kao izvor literature u ovom radu korišteni su sekundarni podaci prikupljeni iz domaće i strane znanstvene i stručne literature; znanstvene i stručne knjige i članci, relevantne internetske stranice i dostupne baze podataka. Za analizu podataka korištene su sljedeće znanstvene metode istraživanja : deskriptivna metoda, metoda analize, metoda sinteze te metoda kompilacije.

1.3. Struktura rada

Završni rad sastoji se od pet dijelova te započinje uvodom u kojem se opisuje glavni predmet istraživanja, ciljevi, metodologija i struktura rada. U drugom dijelu rada objašnjeni su pojmovi pranja novca, faze pranja novca, povijest pranja novca, metodologija pranja novca te financiranje terorizma. U trećem dijelu rada provedena je analiza zakonskog uređenja sprječavanja pranja novca i osnove prevencije u tom području. U četvrtom poglavlju rada pojašnjen je sustav sprječavanja pranja novca u Republici Hrvatskoj te njegovi sudionici. Peti dio rada je zaključak u kojem su predstavljeni glavni nalazi provedene analize.

2. PRANJE NOVCA I FINANCIRANJE TERORIZMA

2.1. Pojmovno određenje pranja novca

Izraz „pranje novca“ promovirao je londonski The Guardian 1973. godine u vezi s poznatom aferom Watergate američkog predsjednika Nixona, a radilo se o iznosu od 200.000 dolara, predviđenih za financiranje američke republikanske predizborne kampanje. U državi Washington 1986. godine donesen je Zakon o pranju novca, koji je strogo kažnjavao svako neprijavlivanje gotovinskih novčanih transakcija većih od 10.000 dolara. Početkom 1980-ih godina spomenuti izraz nalazi se i u dokumentima Vijeća Europe i u Konvenciji Ujedinjenih naroda (Cindori, 2010.).

Pojam pranja novca odnosi se na sve vrste postkriminalnih aktivnosti usmjerenih na prikrivanje imovinske koristi ili vrijednosti stečene na nezakoniti način, ulaganjem u financijski i nefinancijski sustav, s krajnjim ciljem njegova ozakonjena. Bez obzira što takva sredstva nikada neće biti čista u očima zakona ma koliko je faza prljavi novac prošao i različitih oblika promijenio, pranje novca biti će uspješno ako se uspije zametnuti trag njegovog pravog izvora ili vlasništva. Sukladno tome „prljavim novcem“ se smatra svaki novac koji je stečen kaznenim djelom i sva imovina koja iz njega proizlazi (Pedić, 2010.).

Većina procesa pranja novca obuhvaća samo neke oblike novca, u samom procesu može biti upotrijebljeno baš sve: dijamanti, zlato, kreditne kartice, dionice, garancije, police osiguranja i još mnogo različitih oblika novca. Glavna odlika procesa pranja novca je mijenjanje oblika novca kroz navedene modalitete, uz prikrivanje njegovog pravog izvora. Primarna odrednica procesa pranja novca očituje se u raskidanju veza između kriminalaca i imovine koja bi ih mogla dovesti u vezu s kaznenim djelom. U tom je smislu pranje novca manjim djelom prikrivanje pravog vlasništva imovine, a većim djelom pretvaranje i pranje nezakonitih prihoda. Proces pranja novca nerijetko se proteže preko međunarodnih granica, uz sudjelovanje grupe ljudi stvorene ad hoc ili za trajnije djelovanje, a prethodi mu različitost predikatnih kaznenih djela. Sve to ukazuje na složenost procesa pranja novca (Cindori, 2010.).

2.2. Povijest pranja novca

Pranje novca je skoro pa najstariji oblik kriminala. Povjesničar Sterling Seagrave navodi da se pranje novca odnosno neki oblik prikrivanja stečenog bogatstva pojavilo još prije četiri tisuće godina. Naime, u to vrijeme u Kini se nije blagonaklono gledalo na trgovce i trgovanje se smatralo pohlepom pa se zbog toga i pojavilo crno tržište, a s njim i prikrivanje zarade na način da su trgovci pretvarali novac u lako pokretnu imovinu i premještali je izvan nadležnosti vlasti i birokracije. Tako je nastalo off shore poslovanje i izbjegavanje poreza (Raverus, 2017.).

Međutim, pravo istinsko pranje novca povezuje se s Alphonseom Caponeom, kriminalcem koji je tridesetih godina prošlog stoljeća, za vrijeme američke prohibicije, vodio posao vrijedan 100 milijuna dolara prihoda godišnje. Jedna od teorija nastanka izraza „pranje novca“ povezuje se sa stotinama javnih praonica rublja u Caponeovom vlasništvu, otvorenih u Chicagu i okolici. Kako je bilo vrijeme prohibicije, Capone je nezakoniti prihod od prodaje alkohola prikazivao kao utržak praonica rublja. Tako je prolazio nekažnjeno jer pranje novca još nije postojalo kao kazneno djelo. Druga teorija, također vezana za Caponea, od 1920. do 1930. Capone je ulagao novac mafije u lance pizzerija, restorana i casina na Kubi. Uspješno je provodio svoje planove i širio posao zahvaljujući lokalnim vlastima i potkupljivim ministrima s kojima je dijelio zaradu. Kasnije je novac prebacio u Švicarsku čije je zakonodavstvo bogatijim ljudima dozvoljavalo pohranu novca uz zakonsku zaštitu. Capone je na kraju osuđen zbog neplaćanja poreza, novac zarađen na nezakonitim aktivnostima poput ilegalne prodaje alkoholnih pića, prostitucije, kockanja i korupcije treba sakriti, pretočiti u zakonito poslovanje ili prebaciti u off shore zone kako bi se oprao i na taj način učinio „prividno zakonitim“ (Cindori, 2010.).

Caponeov suradnik Mayer Lansky prvi je razvio tehniku pranja novca koristeći shemu povezanu s bankovnim računima u Švicarskoj. Lansky je prvi upotrijebio koncept povratka zajma tako da je putem dostavljača gotov novac slao iz SAD-a u Švicarsku kako bi izbjegao plaćanje poreza. Novac je položio na nekolicinu računa te ih poslije vraćao u zemlju. Iako je SAD prednjačio u zakonskim pokušajima sprječavanja pranja novca i krijumčarenja sedamdesetih i osamdesetih godina nije bilo nekog značajnijeg pomaka. Tek kada je popularnost kokaina učinila Floridu svjetskim centrom aktivnosti pranja novca došlo je do Konvencije Ujedinjenih naroda protiv nezakonite prodaje opojnih droga i psihotropnih tvari

prvom sveobuhvatnom međunarodnom sporazumu kojim se kažnjava postupak pranja novca (Cindori, 2010.).

2.3. Faze pranja novca

Iz same definicije pranja novca jasno je da se pranje novca odvija kao više ili manje kompleksan proces obuhvaćajući nekoliko faza. Osnovne faze pranja novca su (Cindori, 2010.) :

- polaganje,
- oplemenjivanje,
- integracija.

Tri temeljne faze postupka pranja novca mogu biti i posve odvojene faze, može ih se provoditi istovremeno, mogu se preklapati, a kako će ih se provoditi ovisi o prilagodljivosti mehanizama pranja novca i povezanosti kriminalnih organizacija (Carinski vjesnik, 2010).

Slika I.

PRIKAZ TRI TEMELJNE FAZE PRANJA NOVCA

Izvor: www.hgk.hr , Provođenje mjera za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma

Slika 1. prikazuje tri faze u procesu pranja novca: fazu polaganja, oplemenjivanja i fazu integracije. Proces se vrlo često širi na nekoliko država te poprima sofisticirane oblike. Pranje novca definiramo kao pretvaranje ilegalnog novca u prividno legalni novac koji ima pokriće u određenom poslu ili djelatnosti a osnovni cilj tog postupka je prikrivanje njegovog stvarnog podrijetla. To je kompleksan proces, a svaki tako definirani proces mora proći kroz navedene faze.

- Faza polaganja (eng. *placement*)

U prvoj fazi pranja novca započinje proces prikrivanja nezakonitog izvora sredstava polaganjem u financijski sustav ili pretvaranjem u neku drugu vrstu imovine. Prihod stečen kriminalnim aktivnostima poput krijumčarenja, krađe ili preprodaje droge, u prvom je redu gotovina. Gotovina nije prikladna za daljnje korištenje jer izaziva pažnju i moguće su sumnje na nezakonite aktivnosti i u ovoj fazi se nastoji transformirati u drugi oblik prikladniji za daljnju uporabu. Nezakonita sredstva se mogu uložiti u obliku bankarskih pologa, novčanih naloga, elektroničkim prijenosima ili kupovinom određene imovine. S obzirom da se nezakonita sredstva tijekom ove faze prvi put plasiraju u financijski sustav, proces je i najlakše otkriti (Carinski vjesnik, 2010).

- Faza oplemenjivanja (eng. *layering*)

Fazu oplemenjivanja karakteriziraju brojne transakcije kojima perači nastoje prikriti pravi izvor nezakonitih sredstava. Po svojoj veličini, učestalosti i složenosti, transakcije se provode u skladu sa zakonom, ali im je krajnji cilj raskidanje veza s njihovim nezakonitim izvorom. U ovoj fazi počinitelji nastoje onemogućiti povezivanje novca sa stvarnim izvorima, te ga prebacuju s računa na račun, dajući mu stalno nove oblike. Najčešće tehnike u ovoj fazi smatraju se (Cindori, 2010.) :

- mijenjanje valute,
- krijumčarenje novca,
- poslovanje preko off shore zona,
- doznake u inozemstvo,
- elektroničko bankarstvo.

Za potrebe pranja novca mogu se osnovati shell tvrtke i casina čije poslovanje u cijelosti pogoduje fazi oplemenjivanja i fazi integracije. Gotovina se polaže na jedan ili više računa, istih ili različitih osoba, a sve u cilju usitnjavanja većih iznosa novca, usmjeravanja na različite fizičke ili pravne osobe te promjene oblika novca (Cindori, 2010.).

- Faza integracije (eng. *integration*)

Posljednja faza sastoji se u tome da se nezakonito stečen novac ugradi u tzv. čiste fondove. Nelegalno prikupljena sredstva miješaju se u financijskim sustavima s legalno prikupljenim sredstvima te se na taj način pokušava prikriti stvarni izvor sredstava istih. U toj fazi najteže je detektirati čin pranja novca i samog počinitelja. Tri najpopularnije metode koje se koriste u ovoj fazi su (Katušić-Jergović, 2007.) :

- osnivanje anonimnih kompanija u državama u kojima je zajamčena tajnost. Tada sebi mogu davati zajmove iz opranog novca tijekom buduće zakonite transakcije. Da povećaju prihode također će tražiti odbitak poreza zbog vraćanja zajma, a sebi će naplatiti kamate za zajam,
- slanje lažnih izvozno – uvoznih računa koji precjenjuju robu, što omogućuje peraču da novac iz jednog poduzeća i jedne zemlje prebaci u drugo poduzeće u drugoj zemlji, a računi mu služe za dokazivanje porijekla novca financijskim institucijama,
- transferiranje novca zakonitoj banci iz banke koju ima perač, budući da se takve sumnjive banke lako mogu kupiti u mnogobrojnim „poreznim rajevima“.

Kada se postupak pranja novca uspješno obavi, planovi za uključivanje u financijski sustav poslat će rezultate pranja ponovno u gospodarstvo, tako što će ući u financijski sustav kao legalna i, slijedom toga, čista poslovna sredstva (Carinski vjesnik, 2010.).

2.4. Metodologija pranja novca

Pranje novca je izuzetna prijetnja integritetu financijskih ustanova (kako se to ponajbolje očituje u Rusiji gdje mafija nadzire mnoge od najvažnijih banaka u zemlji), koja dovodi u nepovoljan položaj gospodarske subjekte koji legalno posluju. Perači novca općenito ne nastoje ostvariti najvišu stopu dobiti na novac koji operu, već im je važnije mjesto ili investicija koje će im omogućiti najlakše i najbrže recikliranje novca. Tako novac može putovati iz zemlje s dobrom ekonomskom politikom u kojoj se ostvaruju više stope dobiti u

zemlje s lošijom politikom i nižim prinosima od uloženi sredstava. Tako se zbog pranja novca može dogoditi da se slobodni kapital ulaže manje racionalno, što uvelike može narušiti postojeće ekonomske tokove. Pranje novca osim što uvelike podriva slobodno tržišno gospodarstvo, narušava i demokratsku političku strukturu i političku stabilnost zemlje (primjer narko kartela ili mafije koji su nastojali, a ponekad i uspijevali, prodrijeti u središnja tijela vlasti pojedinih zemalja i potkupiti ih (Bejaković, 1997.).

Sukladno definiciji pranja novca postoje različite metodologije koje se odnose na tipologiju kod pravnih i privatnih osoba. Modaliteti pranja novca razlikuju se ovisno o količini novca koja se želi oprati, zakonodavstvu, gospodarstvu i financijskom tržištu, izabranom načinu djelovanja i samim fazama procesa pranja novca kroz koje novac prolazi (Cindori, 2010.).

2.4.1. Tipologija kod pravnih osoba

Proces pranja novca putem pravnih osoba šireg je opsega od djelovanja fizičkih osoba. S obzirom da pranje novca najčešće ima međunarodni kontekst, kao tipologije se mogu izdvojiti (Cindori, 2010.) :

- **offshore zone** – vrlo često se nalaze na prvom mjestu po jačini indicija za pranje novca s obzirom na učestalost transakcija i veličinu transfera. Radi se o područjima koja po definiciji imaju vrlo liberalno postavljenu legislativu glede poslovanja i otvaranja banaka i tvrtki, s vrlo malim postotkom poreznih obveza, a vrlo izraženom bankarskom tajnom. Atraktivne karakteristike offshore zona privlače unos robe i novca, kao i osnivanje poduzeća nerezidenata. Osnovna značajka offshore zona prvenstveno je namjera izbjegavanja porezne obveze. Zone imaju različite statuse, neke se u potpunosti transparentne, druge su samo porezna oaza, a najpopularnije i obavještajnim jedinicama najkritičnije su svakako one netransparentne u kojima je načelo anonimnosti glavno obilježje,
- **nerezidentni računi** – u vrlo bliskoj vezi s offshore zonama jer se transakcije odvijaju preko otvorenih nerezidentnih računa offshore zona u državama koje su pogodne radi blizine, razvijenog bankarskog sustava i ustaljenih kanala komunikacija. Tvrtka offshore s otvorenim nerezidentnim računom u drugoj državi ispostavlja fakturu koja se legalno plaća preko domaćih banaka na navedeni račun te

se tako transferirana sredstva neometano koriste za osobne potrebe, ubacuju u ponovni reprodukcijski ciklus kriminalnih aktivnosti ili pokušavaju legalizirati u obliku investicijskih sredstava namijenjenih za ulaganje u domaće gospodarstvo,

- **fiktivni ugovori i ispostavljanje fiktivnih ugovora** - ovo je jedan od klasičnih načina pranja novca prilikom kojeg će osoba ili tvrtka osnovati tvrtku ili podružnicu u zemlji iz koje nezakoniti prihod dolazi ili u koju se novac unosi i stavlja u promet. Ovo područje se dijeli u dvije kategorije : ispostavljanje potpuno fiktivnih računa za usluge koje se ne mogu i neće izvršiti niti su izvršene (consulting, istraživanje tržišta) i ispostavljanje faktura s većim ili manjim iznosima od stvarne (podfakturiranje i prefakturiranje) za robu ili uslugu. Razlika između stvarne vrijednosti robe ili usluge i uplaćenog iznosa na račun tvrtke je zapravo iznos opranog novca. Posebnu vrstu pranja novca predstavlja plaćanje na temelju potpuno lažnih faktura pri čemu je cijeli iznos uplaćenog novca zapravo oprani novac,
- **ulaganje gotovine u financijski sustav** – uloga platnog sustava u procesu pranja novca vrlo je velika zbog čega se često koristi kao jedan od oblika i načina provođenja prve faze pranja novca. Ova tehnika javlja se u vidu pozajmica svih vrsta, kreditnih odnosa između djelatnika i partnera trgovačkih društava, polaganja fiktivnog dnevnog utrška te transakcija s računa pravne osobe na račune fizičkih osoba i obrnuto. Ovaj način spada u klasične primjere jer u većini današnjih slučajeva perači novca posebice ulažu u nefinancijske sustave te se oslanjaju na modernu tehnologiju, elektroničko bankarstvo i investicijske fondove. Elektroničko bankarstvo posebice je popularno jer pruža mogućnost prikrivanja pravog identiteta perača novca, otežava verifikaciju i omogućuje veliku brzinu dostave novca u bilo koji dio svijeta,
- **front i shell tvrtke** - shell tvrtke predstavljaju lažne tvrtke koje služe prikrivanju sredstava pranja novca, dok front tvrtke obavljaju legalne poslovne aktivnosti radi prikrivanja pranja novca. Osnovna im je karakteristika paravan za protok novca na putu prikrivanja njegovog nezakonitog izvora. U ovoj se ulozi može naći bilo koja tvrtka pogodna za „transport“ prljavog novca, bez obzira na veličinu. Najčešći primjer front i shell tvrtke su casina koja se koriste u svrhu pranja novca putem

kupnje žetona i njihovim naknadnim vraćanjem. U odnosu na klasične tvrtke shell i front tvrtke ne privlače pažnju educiranih službenika bankarskog i nebankarskog sektora te su manji rizici sumnje i otkrivanja.

2.4.2. Tipologija kod fizičkih osoba

Osim razvijenih metoda i tehnika pranja novca pravnih osoba u praksi se nerijetko susreću i pojavni oblici pranja novca fizičkih osoba, rezidenata i nerezidenata. Uz veliki broj raznovrsnih mogućnosti pranja novca od strane fizičkih osoba, u nastavku su prikazane samo najčešće metode i tehnike (Cindori, 2010.) :

- **krijumčarenje novca** – jedna od najstarijih i najjednostavnijih tehnika oranja novca. Javlja se na samom početku procesa čime se direktno prekida vidljiva veza između novca, vlasnika i izvora. S jedne strane se može reći da je najučinkovitija jer za sobom ne ostavlja pisani trag, ali i najrizičnija, posebno za osobu koja novac fizički prenosi preko državne granice. Nezakonito stečena sredstva najčešće se prenose: prijevoznim sredstvima, svežnjevima novčanica ili promjenom gotovine u neku vrstu vrijednosnih papira,
- **transakcije gotovim novcem** – jedna je od najčešćih tehnika pranja novca iz razloga što je zakonom propisana prijava gotovinskih i negotovinskih transakcija te postoji ograničenja u vezi njihova iznosa. Njihova učestalost i važnost posebice se priznaje prilikom obrade zaprimljenih podataka o transakcijama i osobama koje ih provode,
- **neobičajeno veliki polozi gotovine** - polozi gotovine na račune svih vrsta koji odstupaju od uobičajenog prometa po računu stranke, a nemaju pokrića u zakonitom poslovanju i uobičajenim dohodcima fizičke osobe. Većina transakcija ovog tipa nema logičan slijed, uzimajući u obzir analizu gospodarskih i ekonomskih kriterija. Kako bi se otkrilo o kojoj vrsti sumnjive transakcije je riječ, posebice je važna izobrazba djelatnika financijskih i nefinancijskih institucija. Za prepoznavanje pranja novca putem gotovinskih pologa važno je provođenje dubinske analize stranke što obuhvaća prikupljanje informacija o svrsi i prirodi poslovnih odnosa,

- **povezane transakcije** - radi se o razbijanju većeg iznosa novca na nekoliko manjih iznosa kako bi se izbjegao limit prijave gotovinskih transakcija. Ova tehnika pranja novca predstavlja jednu od najlogičnijih jer joj je teško ući u trag. Engleski naziv za metodu povezanih transakcija je „structuring“. U tom slučaju osoba izgrađuje transakciju ukoliko djelujući samostalno ili zajedno s drugima provodi jednu ili više transakcija bilo kojeg iznosa u jednoj ili više financijskih institucija i sve to u svrhu izbjegavanja zahtjeva za izvještavanje,
- **doznake iz inozemstva** - kada se govori o doznakama iz inozemstva kao indikatorima sumnjivih transakcija posebno su zanimljive one koje dolaze na račune rezidenata i nerezidenata, a osobito doznake velikih iznosa ili iz off shore zona. Izuzetak predstavljaju redoviti mjesečni priljevi iz inozemstva na devizne račune domaćih fizičkih osoba koji potječu od mirovina ostvarenih u inozemstvu, renti, plaća pomoraca koji plove na stranim brodovima, plaća djelatnika domaćih pravnih osoba koje izvode investicijske radove u inozemstvu, plaće u devizama. Inozemne doznake mogu biti zanimljive ukoliko se radi o transakcijama koje odstupaju od uobičajenih čime indiciraju na provođenje nelogičnih aktivnosti ili jasnu sumnju pranja novca ili financiranja terorizma,
- **mjenjački poslovi** - zbog uključenosti u široku lepezu novčanih transakcija djelatnost mjenjačnica u razvijenim zemljama predmetom je strože zakonske regulative. Mjenjački se poslovi obilato koriste za prikrivanje traga prljavom novcu, posebice novcu od prodaje droge. Osnivanjem mjenjačnice s nekoliko podružnica proces pranja novca odvijat će se u potpunosti ili pod neposrednim, punim nadzorom kriminalnog miljea. Iz istog razloga većina zakonodavstva u svijetu zahtjeva licenciranje mjenjačnica, primjenu kriterija podobnosti i njihov učinkoviti nadzor,
- **kreditna linija** - postoji bitna razlika između korištenja postojeće kreditne linije za povrat nezakonito stečenih sredstava, te podizanja kredita od kojih će sredstva koristiti za nezakonite svrhe. Podizanje kredita. Bez obzira na iznos i krajnji cilj njegovih sredstava, nije predmet indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija. Sasvim je drugačija situacija u kojoj se postojeća otvorena kreditna linija koristi za povrat sredstava prije isteka ugovorenog roka. U tom se slučaju nezakonito stečenim

novcem vraća neto uzeti kredit prilikom čega je evidentno pretvaranje prljavog novca u prividno zakonit. Postiže se krajnji cilj procesa pranja novca i osigurava potpuno legalna dokumentacija podrijetla novca.

2.5. Financiranje terorizma

Terorizam je kazneno djelo počinjeno od strane terorista ili terorističke organizacije s ciljem prouzročenja smrti ili teških tjelesnih ozljeda velikog broja civila ili drugih osoba koje nisu aktivno uključene u oružani sukob. Financiranje terorizma kriminalna je aktivnost koja ugrožava vrijednosti zaštićene međunarodnim pravom. Kao takva određena je i definirana u međunarodnim ugovorima i drugim aktima kao pojava protiv koje se moderne države moraju boriti kao prevencijom tako i represijom na propisanoj razini standarda. Postavljanje kvalitetnog sustava sprječavanja financiranja terorizma obuhvaća ratifikaciju međunarodnih pravnih instrumenata, kriminalizaciju financiranja terorizma, oduzimanje terorističkih sredstava, međunarodnu suradnju, proaktivan sustav prevencije i nacionalnu suradnju (Bolta, 2010.).

Glavna svrha terorizma je zastrašiti stanovništvo ili natjerati vrh politički vrh države ili neku međunarodnu organizaciju na činjenje ili suzdržavanje od činjenja neke radnje ili postupaka. Najprihvaćenija definicija financiranja terorizma je ona Međunarodne konvencije o sprječavanju financiranja terorizma iz 1999. godine a glasi : „Financiranje terorizma je osiguranje ili prikupljanje sredstava zakonitih ili nezakonitih na bilo koji način. Izravno ili neizravno s namjerom da se ona upotrijebi ili sa znanjem da će se ona upotrijebiti, u cjelini ili djelom, radi počinjenja terorističkog kaznenog djela, od strane terorista ili od strane terorističke organizacije“ (Pezer-Blečić, 2008.).

2.5.1. Izvori sredstava financiranja terorizma

Dva su osnovna izvora ili porijekla financiranja terorizma, zakonit i nezakonit. Zakoniti izvori mogu se odnositi na donacije (npr. vezano za dijasporu kod aktivnosti organizacija IRA-e, Al-Qaede). Moguće je i poslovanje gdje teroristička organizacija uspostavlja određene zakonite djelatnosti čije prihode koristi za svoje nezakonite aktivnosti (samofinanciranje Al-Qaede kroz Bin Ladenovo bogatstvo stečeno ranijim zakonitim poslovanjem. Nezakoniti način financiranja je svakako brži način prikupljanja sredstava i tu je učestali kriminalitet vezan uz

proizvodnju i trgovinu droga. Također određene organizacije koriste tzv. „revolucionarni porez“ koji predstavlja oblik reketa, odnosno iznuđivanje novčanih sredstava pod prijetnjom nasiljem. Kolumbijske paravojne grupe učestalo koriste otmice kao oblik financiranja svojih aktivnosti (Bolta, 2010.).

Slika II.

PRIKAZ TROŠKOVA ZA TERORISTIČKE NAPADE

Napad:	Datum:	Procijenjeni troškovi¹
Transportni sustav Londona	07.srpanj 2005.	£ 8.000 ²
Bombaški napad na vlak u Madridu	11. ožujak 2004.	USD 10.000
Bombaški napadi u Istanbulu	15.&20. studeni 2003.	USD 40.000
Bombaški napad na JW Marriot hotel u Jakarti	05. kolovoza 2003.	USD 30.000
Bombaški napad na Baliu	12. listopada 2002.	USD 50.000
Napad na USA brod Cole	12. listopada 2000.	USD 10.000
Bombaški napadi na veleposlanstvo u Istočnoj Africi	07. kolovoza 1998.	USD 50.000

Izvor: www.mfin.hr, Tipologije financiranja terorizma

Slika II. prikazuje izravne troškove za provođenje terorističkih napada. Financiranje terorističkih operacija uključuje izravne troškove za provođenje operacije, troškove za plaće, životne potrebe i komunikacije, troškove za obuku, putovanja i logistiku. Troškovi su često relativno niski u odnosu na štetu koju prouzroče takvi napadi.

Transakcije koje se povezuju s financiranjem terorizma ne razlikuju se od transakcija koje se odnose na pranje novca, kao što je uporaba financijskog sustava, novčana sredstva doznaju se uobičajenim transferima putem računa u kreditnim institucijama. Osim financijskih sustava, koriste i druge oblike transfera poput fizičkog prijenosa gotovinskih sredstava preko državne granice, alternativne sustave prijenosa, humanitarne i neprofitne organizacije (Bolta, 2010.).

2.5.2. Povezanost pranja novca i financiranja terorizma

Financiranje terorizma i pranje novca su vrlo usko povezani bez obzira što se razlikuju u koncepcijskom smislu. Terorističkim organizacijama je veoma bitno prikrivanje načina korištenja sredstava koje se koriste u protuzakonite svrhe i izvora tih sredstava kako bi takve radnje ostale neotkrivene. Financiranje terorizma i pranje novca mogu imati dugotrajne i snažne socijalne i ekonomske posljedice, posebno za države u razvoju i na države s nedovoljno snažnim financijskim sustavima. Negativne posljedice na razini država mogu se pratiti kroz: opći porast kaznenih djela, slabljenje gospodarstva i tržišne konkurencije, podrivanje stabilnosti u ugleda financijskih institucija te nanošenje štete privatizacijskim procesima (Pezer Blečić, Bolta, Brlić, 2008.).

3. ZAKONODAVNI OKVIR SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA

3.1. Osnove prevencije pranja novca

Osnovni koraci koje bi svaka država trebala poduzeti u cilju izgradnje stabilnog sustava prevencije pranja novca očituje se u usklađivanju domaćeg zakonodavstva sa svim relevantnim međunarodnim standardima na području sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Republika Hrvatska je donošenjem inicijalnog Zakona o sprječavanju pranja novca (NN 69/97), ustrojavanjem Ureda za sprječavanje pranja novca te određivanjem pranja novca posebnim kaznenim djelom u članku 279. Kaznenog zakona (NN 110/97) jasno iskazala svoj interes da zajedno s međunarodnom zajednicom postane aktivan čimbenik u sustavu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. U cilju potpune harmonizacije hrvatskog zakonodavstva koje regulira područje prevencije pranja novca i financiranja terorizma s europskom pravnom stečevinom implementirani su međunarodni standardi iz brojnih Direktiva i Konvencija Europe. Inicijalni Zakon o sprječavanju pranja novca i Pravilnik o načinu i rokovima obavješćivanja Ureda za sprječavanje pranja novca te načinu vođenja popisa prikupljenih podataka postavljaju pravni okvir za razvoj preventivnog sustava na području sprječavanja pranja novca u RH, usklađen s mjerama Prve direktive i 40 Preporuka FATF (Financial Action Task Force) (Cindori, 2010).

Sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma je preventivni sustav koji obuhvaća: mjere i radnje koje provode obveznici, postupke koje provodi Ured i druga nadzorna tijela, kao i prekršajne postupke. Nadzor provedbe mjera, radnji i postupaka za sprječavanje i otkrivanje pranja novca obavljaju u okviru svojih nadležnosti (Brlić, 2010.) :

- Ured za sprječavanje pranja novca,
- Financijski inspektorat,
- Porezna uprava,
- Carinska uprava,
- Hrvatska narodna banka,
- Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga.

3.2. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma

S početkom 2018. godine na snagu je stupio novi Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma. Tim se Zakonom propisuju mjere, radnje i postupci koje obveznici i nadležna tijela poduzimaju radi sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma. U pravni poredak Republike Hrvatske prenosi se Direktiva EU 2015/849 Europskog parlamenta i Vijeća o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma, te se osigurava provedba Uredbe 2015/847 i Uredbe 1889/2005 (NN 108/2017).

Prema članku 3. Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma pranjem novca smatra se (NN 108/2017) :

- zamjena ili prijenos imovine, kada se zna da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti, u svrhu skrivanja ili prikrivanja nezakonitoga podrijetla imovine ili pomaganja bilo kojoj osobi koja je uključena u počinjenje takve aktivnosti u izbjegavanju pravnih posljedica djelovanja te osobe,
- skrivanje ili prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, prava povezanih s vlasništvom ili vlasništva imovine, kada se zna da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti,
- stjecanje, posjedovanje ili korištenje imovine ako se zna, u vrijeme primitka, da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti,
- sudjelovanje u počinjenju, udruživanje radi počinjenja, pokušaj počinjenja i pomaganja u počinjenju, poticanje, savjetovanje i olakšavanje ostvarenja bilo koje od gore navedenih aktivnosti.

U borbi protiv sprječavanja pranja novca kao i financiranja terorizma, financijske se institucije vode određenim načelima. Hrvatska agencija za nadzor financijskog poslovanja navodi osnovna načela u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma (Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, www.hanfa.hr) :

- utvrđivanje i provjera identiteta stranke,
- provođenje zakona i standarda,
- suradnja s Agencijom i Uredom,

- usvajanje unutarnjih politika, postupaka i interne revizije,
- redovita edukacija zaposlenika.

Odredbama Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma definirani su obveznici provedbe mjera sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Obveznici su (Milčić, 2012.) :

- banke, podružnice banaka država članica, podružnice banaka trećih država i banke država članica koje su ovlaštene neposredno obavljati poslove u Republici Hrvatskoj,
- štedne banke, stambene štedionice, kreditne unije,
- društva koja obavljaju određene usluge platnog prometa, uključujući i prijenos novca,
- Hrvatska pošta,
- društva za upravljanje investicijskim fondovima, poslovne jedinice društava za upravljanje trećih država, društva za upravljanje država članica koje u Republici Hrvatskoj imaju poslovnu jedinicu, odnosno koja su ovlaštena za neposredno obavljanje poslova upravljanja fondovima na području Republike Hrvatske,
- mirovinska društva,
- društva ovlaštena za poslove s financijskim instrumentima i podružnice inozemnih društava za poslove s financijskim instrumentima u RH,
- društva za osiguranje koja imaju odobrenje za obavljanje poslova životnih osiguranja, podružnice društava za osiguranje iz trećih država,
- ovlašteni mjenjači, zalagaonice, priređivači igara na sreću i dr.

Jedno od ograničenja u poslovanju gotovim novcem koje je propisano važećim Zakonom o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma, a koji primjenjuju svi poslovni subjekti, a odnosi se na zabranu naplate u gotovinu u svoti od 105.000,00 kn odnosno 15.000.00 eura, sada će biti nešto drukčije uređeno. Novim zakonom pravna ili fizička osoba koja obavlja registriranu djelatnost u Republici Hrvatskoj ne smije primiti naplatu ili obaviti plaćanje u gotovini u vrijednosti od 75.000,00 kn i više, a svaka gotovinska transakcija od 200.000 kuna ili više odmah bi se trebala prijaviti Uredu za sprečavanje pranja novca. Ovom odredbom

ograničenje u poslovanju gotovinom nije dano samo za naplatu već i za plaćanje (NN, 108/2017).

3.3. Međunarodni propisi

S porastom javne svijesti o prijetnji koju organizirani kriminal predstavlja društvu i s prepoznavanjem fenomena pranja novca kao vrlo opasnog za stabilnost pojedinih ekonomija, a otkrivanje i sprječavanje pranja novca kao učinkoviti instrument u borbi protiv organiziranog kriminala, međunarodna zajednica je donijela niz konvencija, preporuka i smjernica, među kojima vrijedi istaknuti sljedeće (Cindori, 2010.) :

- Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari (Beč, 1988.),
- Konvencija 141. Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom (Strasbourg, 1990.),
- Smjernice Vijeća EU o sprječavanju korištenja financijskog sustava radi pranja novca,
- Uredba 1781/2006.

Međunarodne mjere ograničavanja odnose se na osobe i druge subjekte pod nekim oblikom sankcija, zbog terorizma bilo koje vrste. Uvode se na temelju Zakona o međunarodnim mjerama ograničavanja, a detaljnije su uređene odlukom. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova vodi zbirku podataka, izdaje smjernice i ažurira pregled sankcijskih režima. EU objavljuje autonomne mjere, osim onih koje je uvelo Vijeće sigurnosti UN-a te objavljuje smjernice za primjenu tih mjera u sklopu zajedničke vanjske i sigurnosne politike (Hrvatska narodna banka, www.hnb.hr).

4. SUSTAV SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

4.1. Uloga financijsko – obavještajnih jedinica

Primarna odrednica svake financijsko-obavještajne jedinice (FIU) je prikupljanje, analiza i dostavljanje podataka nadležnim tijelima na daljnju obradu. Preporuka Financial Action Task Force-a (FATF) upućuje na osnivanje FIU koja će djelovati kao državno središte za primanje, analizu i prosljeđivanje obavijesti o sumnjivim transakcijama i drugim relevantnim podacima koji se odnose na moguće pranje novca ili financiranje terorizma. Može biti osnovana kao nezavisno vladino tijelo, unutar postojeće strukture određenog tijela ili kao samostalno tijelo. Konvencija UN propisuje obvezu osnivanja jedinice financijske obavještajne službe koja će biti nacionalni centar za prikupljanje, analizu i širenje informacija o potencijalnom pranju novca. U Republici Hrvatskoj je osnivanje FIU – Ureda za sprječavanje pranja novca propisano u Zakonu o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma. Ured je upravna organizacija u sastavu Ministarstva financija koja obavlja zadaće u cilju sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma te druge zadaće propisane Zakonom (Cindori, 2010.).

Prva uloga financijsko-obavještajne jedinice odnosi se na zaprimanje podataka gdje FIU služi kao „skladište informacija“. FIU je osnovna poveznica između nefinancijskog/financijskog sektora i nadležnih tijela provedbe zakona iz čega proizlazi njegova preventivna uloga kao centralnog tijela. Nakon pripremne faze slijedi analiza podataka koja ima nekoliko osnovnih elemenata. Razlikuje se filtriranje podataka u odnosu na njihovu prirodu, a s druge strane valoriziraju se informacije unutar grupacije što znači postavljanje prioriteta u obradi zaprimljenih sumnjivih transakcija, utvrđivanje limita ili prioriteta analize gotovinskih transakcija, primjena indikatora za utvrđivanje sumnjivosti bilo koje od zaprimljenih transakcija. Treća uloga ili „uloga čišćenja kuće“ odnosi se na prosljeđivanje obrađenih podataka nadležnim tijelima. Podaci mogu obuhvaćati sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma, ali se mogu odnositi i na neke druge nezakonite radnje uočene provedenom analizom. Bez obzira na njihov sadržaj informacije će se dostaviti nadležnim domaćim ili inozemnim tijelima radi provođenja nadzora, istrage ili drugih konkretnih postupanja. Razmjena informacija mora biti brza i djelotvorna zbog same prirode postupka i sofisticiranih tehnika pranja novca, kao i krajnjeg cilja: oduzimanje protuzakonito stečenih prihoda (Cindori, 2010.).

Široka lepeza raznovrsnih modela FIU može se uobličiti u tri osnovna (Cindori, 2010.):

- administrativni model,
- policijski model,
- sudsko – tužiteljski model,
- mješoviti model.

Administrativni model je nezavisno centralno tijelo. Osnovna mu je uloga zaprimanje podataka od financijskog i nefinancijskog sektora, njihova obrada i analiza, kao i dostava filtriranih podataka nadležnim policijskim i sudskim tijelima. Policijski model treba obavljati poslove isključivo preventivnog karaktera i predstavljati potporu nadležnim tijelima u nastojanju sprječavanja i otkrivanja pranja novca te financiranja terorizma. Financijske i nefinancijske institucije dostavljaju podatke direktno nadležnim tijelima u domeni pravosuđa. Jedino u okviru sudsko – tužiteljskog modela FIU ima potpunu kontrolu nad cijelim ciklusom, od trenutka prijave sumnjive transakcije do samog završetka postupka. Mješoviti model predstavlja različite kombinacije pozitivnih strana prethodno opisanih modela, najčešće administrativnog i policijskog ili kombinacija ovlasti carinskog tijela s policijskim modelom (Cindori, 2010.).

4.2. Ured za sprječavanje pranja novca

Ured za sprječavanje pranja novca osnovan je 1997. godine Zakonom o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma u okviru Ministarstva financija kao samostalna jedinica, a njegov ustroj uređen je Uredbom o unutarnjem ustroju Ministarstva financija. Ministarstvo podnosi godišnje izvješće o radu Ureda Vladi Republike Hrvatske. Ured kao financijsko – obavještajna jedinica zapravo je analitička služba koja treba preventivno djelovati na području pranja novca, analitički obrađivati podatke koje prikuplja od obveznika, a propisani su Zakonom, te dostavljati obavijesti o sumnjivim transakcijama nadležnim državnim tijelima (Državnom odvjetništvu, USKOK-u ili MUP-u) i inozemnim uredima (Cindori, 2010.).

Sukladno međunarodnim standardima hrvatski Ured je središnje nacionalno tijelo za prikupljanje, analizu i dostavljanje nadležnim tijelima slučajeva sa sumnjom na pranje novca i

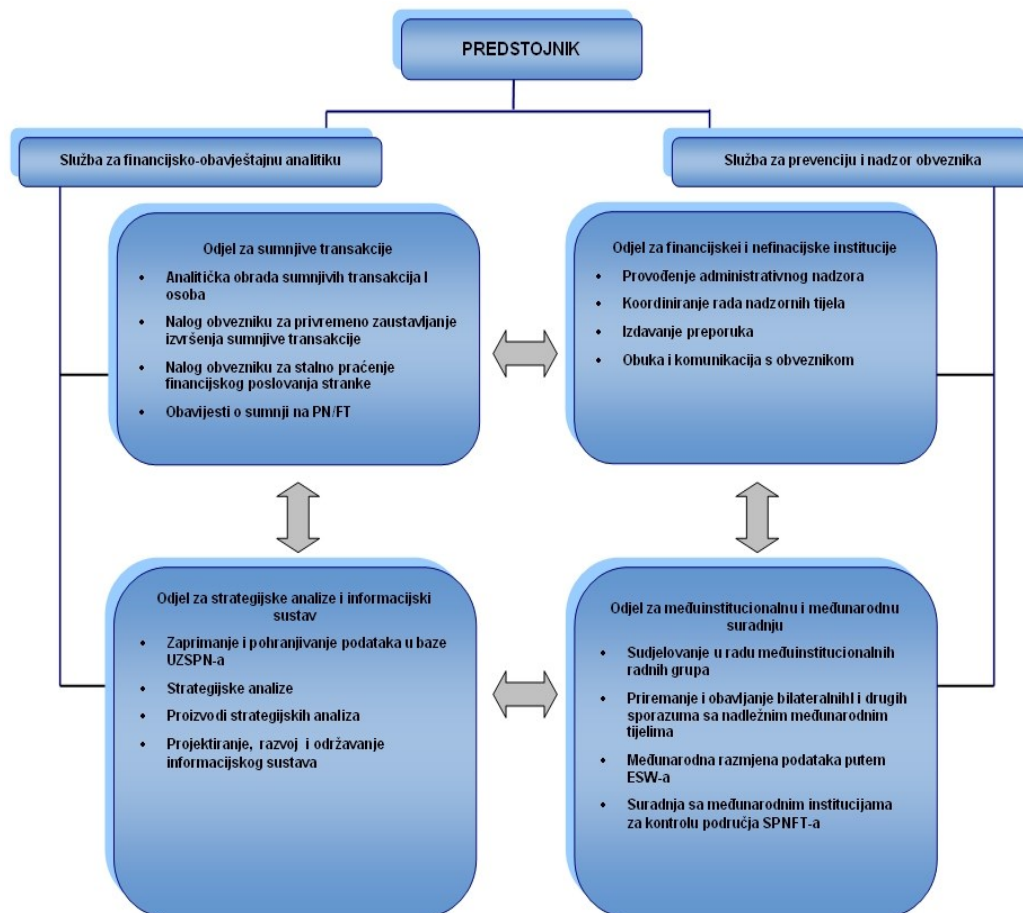
financiranje terorizma koje primarno ima zadaću (Ured za sprječavanje pranja novca, www.mfin.hr) :

- analitičko-obavještajno obrađivati sumnjive transakcije,
- međuinstitucionalno surađivati u sprječavanju i otkrivanju pranja novca i financiranja terorizma sa svim nadležnim državnim tijelima,
- razmjenjivati podatke, informacije i dokumentaciju sa stranim financijsko-obavještajnim jedinicama i drugim stranim tijelima i međunarodnim organizacijama,
- preventivno djelovati u području sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma uključujući neizravni (administrativni) nadzor i izobrazbu obveznika (banaka, brokera, investicijskih fondova, casina, javnih bilježnika, odvjetnika i drugih), te izobrazbu državnih tijela,
- objavljivati statističke podatke s područja pranja novca i financiranja terorizma i na odgovarajuće načine obavještavati javnost o tehnikama, metodama i tipologiji pranja novca.

Slika III. prikazuje zadaće Ureda koje su mnogobrojne čemu svjedoči i sama organizacijska struktura. Sukladno prikazanom vidljivo je da je na čelu Ureda Predstojnik a dvije glavne službe su : služba za financijsko-obavještajnu analitiku i služba za prevenciju i nadzor obveznika. Služba za financijsko-obavještajnu analitiku ima: odjel za sumnjive transakcije i odjel za strategijske analize i informacijski sustav, služba za prevenciju i nadzor obveznika: odjel za financijske i nefinancijske institucije i odjel za međuinstitucionalnu i međunarodnu suradnju.

SLIKA III.

PRIKAZ ORGANIZACIJSKE STRUKTURE UREDA ZA SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA

Izvor: www.mfin.hr, Ured za sprječavanje pranja novca

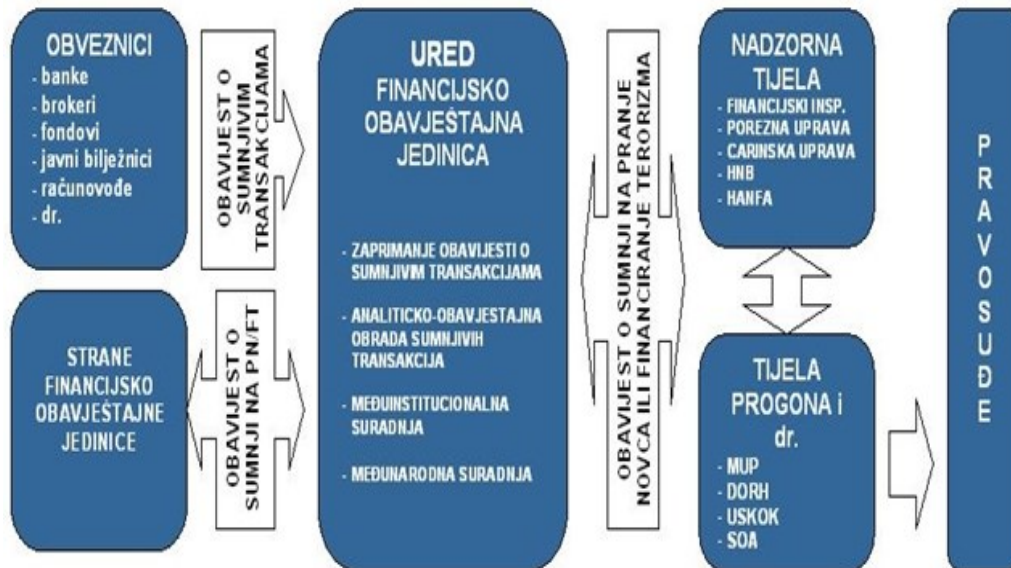
Zakon i međunarodni standardi određuju da sustav sprječavanja pranja novca i financiranje terorizma nije u nadležnosti samo jedne institucije nego je to sustav u kojem su zakonski definirane uloge svakog sudionika i njihova međusobna interakcija i suradnja. Ured je samo jedna karika u lancu u sustavu suzbijanja pranja novca i financiranja terorizma koja tek u interaktivnoj suradnji s drugim nadležnim tijelima (DORH, USKOK, MUP, SOA, HNB, HANFA i nadzornim službama Ministarstva financija) i stranim financijsko-obavještajnim jedinicama može u potpunosti dati svoj puni doprinos u cilju sprječavanja korištenja financijskog sustava RH za pranje novca i financiranje terorizma (Ured za sprječavanje pranja novca, www.mfin.hr).

Ključni element preventivnog sustava je obveza banaka i drugih Zakonom određenih obveznika obavješćivati Ured o (Ured za sprječavanje pranja novca, www.mfin.hr) :

- sumnjivim transakcijama kada banke i drugi obveznici utvrde sumnju na pranje novca i financiranje terorizma bez obzira na visinu transakcije,
- banke i drugi obveznici su o sumnjivoj transakciji dužni Ured obavijestiti prije izvršenja sumnjive transakcije i obvezni su navesti razlog za sumnju na pranje novca i financiranja terorizma.

SLIKA IV.

PRIKAZ SUSTAVA ZA SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

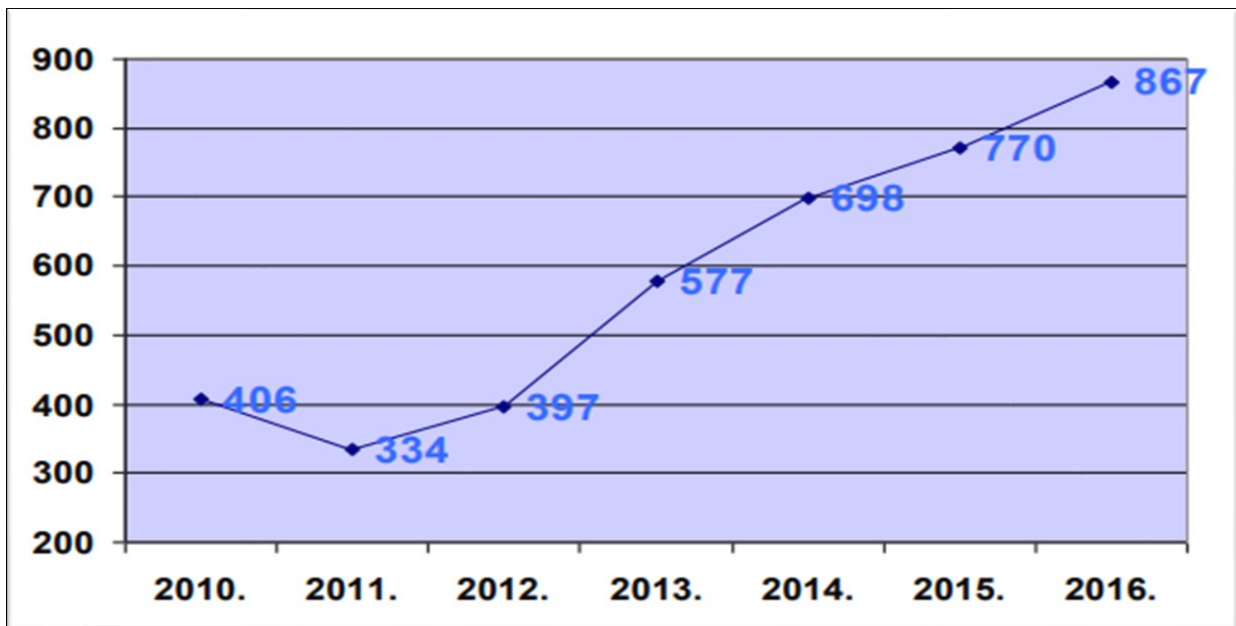

Izvor: www.mfin.hr, Ured za sprječavanje pranja novca

Slika IV. prikazuje sustav prevencije Ureda, kojem je primarna zadaća spriječiti korištenje financijskog sustava za pranje novca i financiranje terorizma. Ured nije istražno tijelo nadležno za provođenje financijskih istraga, niti nadzorno inspekcijsko tijelo koje obavlja izravan nadzor kod obveznika provedbe Zakona jer sukladno Zakonu i međunarodnim standardima za provođenje tih radnji nadležna su druga tijela odnosno tijela progona i tijela nadzora iz sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma.

GRAFIKON I.

PRIKAZ ZAPRIMLJENIH SUMNJIVIH TRANSAKCIJA

Izvor: www.mfin.hr, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2016. godinu

Grafikon I. prikazuje broj ukupno zaprimljenih obavijesti o sumnjivim transakcijama u razdoblju 2010.-2016. godine. Također, vidljivo je da je u 2016. godini broj zaprimljenih obavijesti od svih obveznika (banke i dr.) o sumnjivim transakcijama iznosio je 867 što je za 12,60 % više u odnosu na 2015. godinu kada je zaprimljeno ukupno 770 obavijesti o sumnjivim transakcijama.

4.3. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga

Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (Hanfa) je nadzorno tijelo u čiji djelokrug i nadležnost spada nadzor financijskih tržišta, financijskih usluga te pravnih i fizičkih osoba koje te usluge pružaju. Osnovana je 2005. godine spajanjem triju postojećih nadzornih institucija: Komisije za vrijednosne papire, Agencije za nadzor mirovinskih fondova i osiguranja te Direkcije za nadzor društava za osiguranje. Hanfa je samostalna pravna osoba s javnim ovlastima u okviru svog djelokruga i nadležnosti propisanih Zakonom o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga i drugim zakonima. Temeljni ciljevi Agencije su: promicanje i očuvanje stabilnosti financijskog sustava i nadzor zakonitosti poslovanja subjekata nadzora. Odgovorna je Hrvatskom saboru. Sukladno zakonskoj regulativi, Hanfa je

ovlaštena u okviru svoje djelatnosti provoditi nadzor poslovanja subjekata nadzora u dijelu implementacije odredbi Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma. Osim toga, Hanfa (Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, www.hanfa.hr) :

- surađuje s drugim domaćim i međunarodnim tijelima u području sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma,
- organizira edukaciju za institucije koje nadzire,
- donosi smjernice za provedbu propisa iz područja sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma,
- obavlja druge poslove u svezi sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, sukladno Zakonu o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma.

4.4. Financijski inspektorat

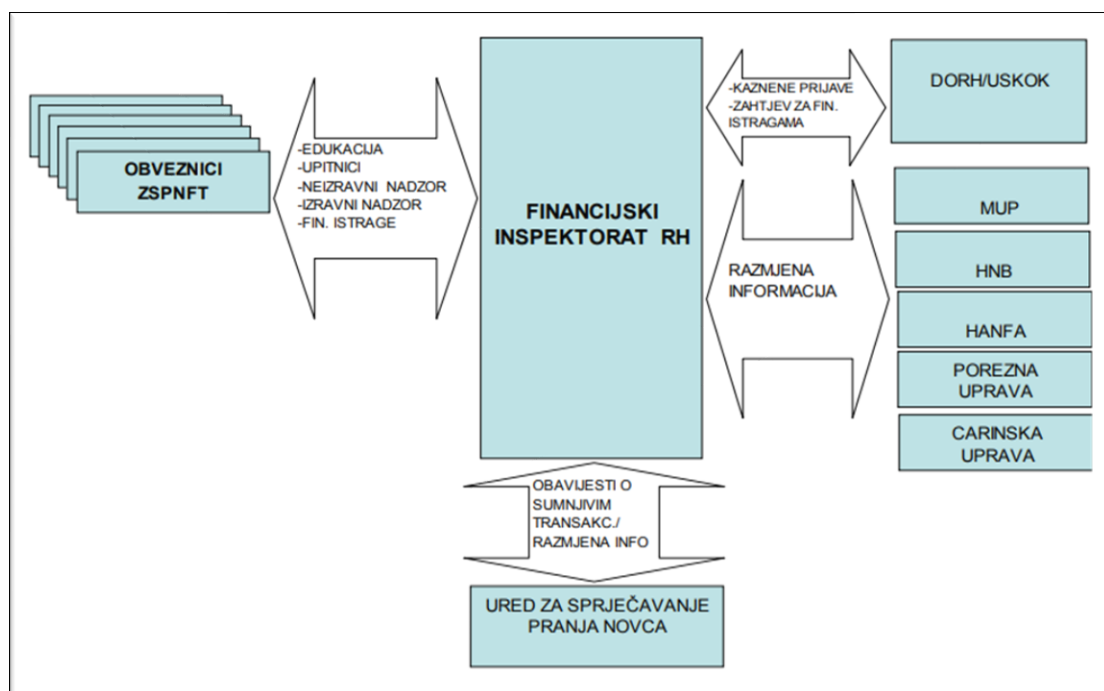
Financijski inspektorat pridonosi zaštiti financijskog sustava Republike Hrvatske od zloupotreba i financijskog kriminala, uključujući pranje novca i financiranje terorizma. U području sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma Financijski inspektorat nadzire provedbu mjera, radnji i postupaka za sprječavanje i otkrivanje pranja novca i financiranja terorizma, propisanih Zakonom o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma i propisima donesenima na temelju toga Zakona. Financijski inspektorat (Sarić, 2016.) :

- obavlja upravne i druge stručne poslove koji se odnose na međunarodnu suradnju i kontakt s međunarodnim organizacijama iz svog područja djelovanja,
- sudjeluje u radu odgovarajućih međunarodnih organizacija, radnih skupina i odbora,
- analizira i sudjeluje u harmoniziranju financijskog zakonodavstva i zakonodavstva o sprječavanju pranja novca Republike Hrvatske sa zakonodavstvom Europske unije,
- razmjenjuje podatke sa srodnim inozemnim službama.

Slika V. prikazuje interakciju Financijskog inspektorata s obveznicima i drugim nadzornim tijelima. Financijski inspektorat je ustrojstvena jedinica unutar Ministarstva financija koja ima zadaću provođenja nadzora u području sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, deviznog poslovanja i platnog prometa. Nadzor provode ovlaštene osobe Financijskog inspektorata.

SLIKA V.

MJESTO FINANCIJSKOG INSPEKTORATA U SUSTAVU SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA

Izvor: www.hgk.hr, Provođenje mjera za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma

Smjernice Financijskog inspektorata opće su i vrijede za sve obveznike, a sektorske, za obveznike koje nadziru, izdaju HNB i Hanfa (Hrvatska narodna banka, www.hnb.hr).

4.5. Carinska uprava

Carinska uprava je upravna organizacija u sastavu Ministarstva financija koja priprema stručne podloge za utvrđivanje ekonomske i razvojne politike u području carinskog i

trošarinskog sustava i sustava carinske i izvan carinske zaštite; donosi mjere za njihovu provedbu; organizira i nadzire rad carinske službe; prati i obrađuje podatke o izvozu, uvozu i provožu; obavlja carinski nadzor u robnom i putničkom prometu s inozemstvom; primjenjuje međunarodne ugovore o trgovini i bilateralne sporazume te ugovore iz područja međunarodnoga cestovnog prometa; obavlja provjeru fizičkih i pravnih osoba u skladu s carinskim, trošarinskim i drugim propisima na cijelom području Republike Hrvatske i drugo (Carinska uprava, www.mfin.hr).

Tri su osnovna područja nadležnosti carinskih službi kad je posrijedi otkrivanje i suzbijanje pranja novca i financiranje terorizma (Carinski vjesnik, 2010.) :

- prijenos gotovine preko državne granice,
- prijenos robe i plemenitih kovina,
- prijenos novčanih doznaka u vezi s trgovinom.

Kad je posrijedi prekogranični prijenos gotovine, obveze carinske službe propisane su u Zakonu o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, što Carinsku upravu obvezuje o svakoj prijavi unošenja ili iznošenja gotovine u domaćoj ili stranoj valuti preko državne granice u kunsjoj protuvrijednosti 10.000,00 eura ili više, obavijestiti Ured za sprječavanje pranja novca odmah ili najkasnije u roku tri dana nakon prijensa gotovine preko državne granice. U jednakom se roku Ured mora izvijestiti i o svakom unošenju ili iznošenju gotovine preko državne granice koje nije bilo prijavljeno carinskom tijelu. No, ako u vezi s osobom koja prenosi gotovinu, načinom prijensa ili drugim okolnostima prijensa postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili financiranja terorizma, Carinska uprava obvezna je izvijestiti Ured najkasnije u roku tri dana nakon prijensa gotovine preko državne granice, odnosno pokušaja unošenja ili iznošenja gotovine u domaćoj ili stranoj valuti (Carinski vjesnik, 2010.).

Carinska uprava obvezna je kronološki evidentirati podatke o svakome prijavljenom i neprijavljenom unošenju ili iznošenju gotovine preko državne granice. Spomenute evidencije sadrže podatke o imenu i prezimenu prenositelja, vrsti i svoti, danu prijensa ili izvješćivanja Ureda te o tome postoji li sumnja na pranje novca ili financiranje terorizma. Način dostave podataka Uredu za sprječavanje pranja novca te vrstu i način vođenja evidencije podataka

propisuje Pravilnik o kontroli unošenja i iznošenja gotovine u domaćoj ili stranoj valuti preko državne granice (Carinski vjesnik, 2010.).

Prekogranično pranje novca može, umjesto gotovine ili prenosivih vrijednosnih papira na donositelja, obuhvatiti robu te plemenite kovine, pa se u tu svrhu često rabi zlato i platina, kako zbog stabilne tržišne cijene, tako i zbog lakoće prijenosa. Kad je posrijedi pranje novca u vezi s novčanim doznakama za trgovinu, to može obuhvatiti i neke vrste carinskih, odnosno komercijalnih prijevara, poput pogrešno prijavljene vrijednosti robe ili pak krivotvorenja računa. Carinska uprava u svojoj nadležnosti, radi sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, osim na osnovi Zakona o sprječavanju pranja novca i Pravilnika o kontroli unošenja i iznošenja gotovine, postupa i na temelju Zakona o deviznom poslovanju i Zakona o carinskoj službi (Carinski vjesnik, 2010.).

5. ZAKLJUČAK

Pranje novca podrazumijeva izvršavanje radnji putem više transakcija kojima se prikriva pravi izvor novca ili druge imovine za koju postoji sumnja da je nezakonito pribavljena u zemlji ili inozemstvu, u cilju da se novac ili imovina prikažu kao zakonito stečeni. Postupkom pranja novca počinitelji skrivaju stvarno podrijetlo i vlasništvo nad tim sredstvima: novcem, drugom imovinom ili pravima koje su stečene kriminalnim radnjama. Iako sredstva stečena ovakvim postupkom nikada neće biti legalna u okvirima zakona postupak pranja novca biti će u konačnici uspješan tek kada se uspije prikriti njegov pravi izvor ili vlasništvo. Uska je povezanost između postupka pranja novca i financiranja terorizma jer su i jedno i drugo ilegalne aktivnosti te u većini slučajeva novac dobiven postupkom pranja služi kao platežno sredstvo u postupku financiranja terorizma.

Pranje novca i financiranje terorizma, globalni su problemi današnjice. Perači neprestano pronalaze nove načine, proširuju rad svoj djelokruga na nekretnine, umjetnine i osiguranje. Globalizacija je proces koji postupno ukida ograničenja u protoku dobara, usluga, ljudi i kapitala između različitih zemalja i dijelova svijeta te uz mnogo pozitivnih efekata, ujedno čini i neke negativne poput izloženosti opasnostima od najtežih oblika financijskog kriminala. Borba protiv pranja novca vrlo je kompleksna i izazovna, stoga iziskuje nacionalnu i međunarodnu suradnju pri podizanju svijesti, otkrivanju, provođenju istraga, zapljeni imovine, vođenju sudskih postupaka i oduzimanju odnosno povratu sredstava. Pranje novca ugrožava stabilnost i povjerenje u financijski sustav i financijsko tržište, narušava slobodno tržišno gospodarstvo, što postaje prijetnjom nacionalnoj sigurnosti i temeljnim interesima zemalja.

U posljednjih desetak godina metode i tehnike pranja novca sve više napreduju, od unošenja gotovine u bankarski sustav do sofisticiranih načina putem elektroničkog bankarstva, ali i korištenjem nefinancijskog sektora te samostalnih profesija i struktura. Iz istih se razloga tijekom vremena mijenjala i razvijala metodologija rada institucija nadležnih za sprječavanje pranja novca. Proces pranja novca nikad ne prestaje, bez obzira na to koliko je faza prljavi novac prošao i koliko su oblika nezakonita sredstva promijenila, takva sredstva nikada neće biti čista u očima zakona.

Početakom 2008. godine Republika Hrvatska donijela je Akcijski plan za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma, što predviđa mjere za provedbu kojih su zadužene sve ustanove koje sudjeluju u lancu te borbe: Ured za sprječavanje pranja novca, Porezna uprava, Financijski inspektorat, Financijska policija, Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo unutarnjih poslova, Državno odvjetništvo, Hrvatska narodna banka, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga i Carinska uprava. Odgovornom suradnjom financijskih i nefinancijskih ustanova s državnim tijelima može se učinkovito spriječiti takvo djelovanje i uspješno se protiv toga boriti.

U ovom radu objašnjen je pojam pranja novca, njegove faze i metodologija pranja novca koja je različita za fizičke i pravne osobe. Stupanjem na snagu novog Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma Hrvatska je uskladila svoje zakone sa zakonima Europske unije te je poduzela važne korake u borbi protiv pranja novca.

LITERATURA

1. Bejaković, P. (1997.), *Financijska praksa*, Zagreb
2. Bolta, D. (2010.), *Sprječavanje financiranja terorizma*, Zagreb
3. Brlić, J. (2010.), *Preventivni sustav sprječavanja pranja novca*, *Računovodstvo i financije*, Zagreb
4. Cindori, S. (2010.), *Sustav sprječavanja pranja novca*, *Pravni fakultet*, Zagreb
5. Cindori, S. (2007.), *Sustav sprječavanja pranja novca*, *Financijska teorija i praksa*, Zagreb
6. *Carinski vjesnik br.10 (2010.)*, *Sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma*, Zagreb
7. Katušić-Jergović, S. (2007.), *Pranje novca*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb
8. Milčić, I. (2012.), *Primjeri evidencija koje proizlaze iz Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma*, *Računovodstvo i financije*, Zagreb
9. Pedić, Ž. (2010.), *Nefinancijski sektor i samostalne profesije u kontekstu sprečavanja pranja novca*, Zagreb
10. Pezer-Blečić, S. (2008.), *Obveze računovođa, revizora i poreznih savjetnika u sprječavanju pranja novca*, *Hrvatska zajednica računovođa i računovodstvenih djelatnika*, Zagreb
11. Sarić, Ž. (2016.), *Provođenje mjera za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma kod posrednika u prometu nekretnina*, Zadar
12. *Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma*, NN 108/2017
13. Internetske stranice:
 - Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, www.hanfa.hr
 - Hrvatska gospodarska komora, www.hgk.hr
 - Hrvatska narodna banka, www.hnb.hr
 - Ministarstvo financija, www.mfin.hr
 - Ured za sprječavanje pranja novca, www.mfin.hr
 - Raverus, www.raverus.hr
 - Zakon.hr, www.zakon.hr

POPIS SLIKA I GRAFIKONA

Slika		Stranica
I.	Tri temeljne faze pranja novca	4
II.	Troškovi terorističkih napada	12
III.	Organizacijska struktura Ureda za sprječavanje pranja novca	21
IV.	Sustav za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj	23
V.	Mjesto Financijskog inspektorata u sustavu sprječavanja pranja novca	26

Grafikon		
I.	Zaprimljene sumnjive transakcije	24